

4. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексик О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка. К.: КНЕУ, 2004. 316 с.

5. Федоренко О.І. Вітчизняний та зарубіжний досвід використання системи KANBAN. URL:

https://feu.kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section2/tez24/.

6. Андерсон Девід Дж. Канбан. Видавництво «Фабула». 2021. 288 с.

Анна ПАНЧУК,
здобувач вищої освіти ОС «магістр»
спеціальності «Менеджмент»
Науковий керівник: **Чорнобай Л.М.,**
канд. екон. наук, доцент,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
Україна

СУТНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Інтелектуальна власність – категорія історична. Вона виникла із формуванням знань людини, її духовного розвитку. Важливим аспектом на цьому шляху є досягнення людством такого рівня продуктивності праці, коли поряд із необхідним продуктом почали виробляти додатковий, що стало не лише результатом, але й основою поглиблення суспільного поділу праці, створення можливостей для зосередження уваги частини людей на розвитку науки і культури. Інтелектуальна праця відокремлюється, перетворюється на особливий вид діяльності. На цьому етапі інтелектуальна власність існує у вигляді літературних та мистецьких творів, а її межі визначаються межами духовного виробництва.

У загальноживаному розумінні термін інтелектуальна власність – це права на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничій та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. При цьому останні, будучи благом

нематеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними.

Майнові та особисті права утворюють нерозривну єдність. Цей зв'язок виявляється в тому, що внаслідок використання об'єктів інтелектуальної власності з'являються матеріальні об'єкти, тобто майно і право власності на нього [1, с.278].

Аналіз економічної сутності інтелектуальної власності доцільно розпочати з визначення об'єкта власності інтелектуальних працівників. Тут можна виділити щонайменше три погляди.

У першому випадку мова йде про те, що головним об'єктом власності є інтелектуальний продукт творчої діяльності; у другому – про зміщення акценту на організаційний процес, що закладає основу для ланцюгової реакції, яка впливає на учасників процесу; у третьому – об'єктом власності стає власне діяльність.

Економічна сутність інтелектуальної власності як економічної категорії полягає в системі відносин між юридичними і (чи) фізичними особами у відтворювальному процесі інтелектуального продукту, а також інтелектуальних ресурсів з приводу присвоєння цих благ. Вона реалізується через три функції власності: володіння, використання й розпорядження.

Інтелектуальна власність представлена трьома самостійними інститутами, які утворюють відповідно авторське право і суміжні права, право на об'єкти промислової власності і право на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності [4, с.276].

Промислова власність є частиною інтелектуальної власності і безпосередньо стосується творів людини в будь-якій сфері її діяльності. Об'єктами промислової власності є винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, фірмові найменування, географічні вказівки походження товарів тощо.

Поняття промислова власність досить умовне, оскільки безпосередньо в промисловості застосовують в основному винаходи, корисні моделі та

промислові зразки, які, на відміну від сфери матеріального виробництва (товари, промислова продукція), відображаються в описах, розрахунках, кресленнях, що можуть бути тиражовані та передані в промислове виробництво. Термін промислова власність використовують тому, що винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг тощо, оцінюються передусім з позицій промислової значущості, економічної ефективності, отримання прибутку під час їх використання у виробничій діяльності.

Слід зазначити, що авторське право і суміжні права, а також промислова власність не вичерпують собою всього змісту поняття інтелектуальна власність. Крім традиційних об'єктів, що охороняються авторським і суміжними правами, а також правом промислової власності, правовій охороні підлягають чимало результатів інтелектуальної діяльності, наприклад, сорти рослин, топографії інтегральних мікросхем, комерційна таємниця (секрети виробництва, зокрема, ноу-хау) тощо. Їх відносять до нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності, оскільки вони, як правило, є результатами творчої діяльності людини [2, с.428].

Відповідно до практики господарювання в Україні склалася певна класифікація інтелектуальної власності, а саме:

- промислова власність;
- об'єкти авторського права і суміжних прав;
- інформація, що представляє комерційну і (чи) службову таємницю.

Класифікацію суб'єктів інтелектуальної власності можна також представити з позиції їх участі у виробництві інтелектуального продукту і залежності від їхньої ролі в його споживанні. З погляду участі у виробництві, суб'єкти інтелектуальної власності поділяються на власника інтелекту і власника умов виробництва, з погляду ролі у споживанні – на виробника інтелектуального продукту (інтелектуального власника), посередника і споживача цих продуктів.

В сучасних умовах ключовими поняттями економічного управління інтелектуальною власністю стають капітал, нематеріальний актив, вартість, податкові пільги. Економічні інструменти мають свою державну, регіональну і місцеву специфіку через те, що норми регулювання пільг, оцінки й обліку вартості цих активів на різних рівнях не однакові [5, с.448].

Отже, інтелектуальна власність являє собою економічну складову інтелектуального капіталу, має вартісну оцінку та забезпечує його залучення до господарського обороту як самостійного об'єкта цивільно-правових відносин. Інтелектуальна власність — узагальнювальне поняття, оскільки уособлює на сьогодні вищий ступінь розвитку категорії "власність". Як і будь-яка форма власності, вона виражає відносини, закріплені законодавством, стосовно володіння, користування та розпоряджання певними об'єктами або продуктами. Поряд із родовими ознаками ця категорія виражає відносини з приводу специфічних об'єктів чи продуктів, тобто є видовим поняттям. До нього належать загальнолюдські інтелектуальні надбання та новації, відображені у наукових, технічних та технологічних об'єктах і продуктах, художніх творах літератури та мистецтва.

Список використаних джерел

1. Інтелектуальна власність: підруч. для студентів неюрид. ф-тів / В. О. Семків, Р. С. Шандра; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: Галиц. друкар, 2015. 278 с.
2. Кузнецов Ю. М. Патентознавство та авторське право: Підручник. К.: Кондор, 2005. 428 с.
3. Стовпець О. В. Онтологічні засади інтелектуальної власності // Наукове пізнання: методологія та технологія. ISSN 1561—1264. — *Науковий журнал*. 2015. № 1 (34). С. 179—186.
4. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [Текст] навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. К.; «Центр учбової літератури», 2014. 276 с.
5. Цибульов П. М. та ін. Управління інтелектуальною власністю: монографія. К.: «К. І. С.», 2005. 448с.